

Partiernas balansräkning 2018–2022

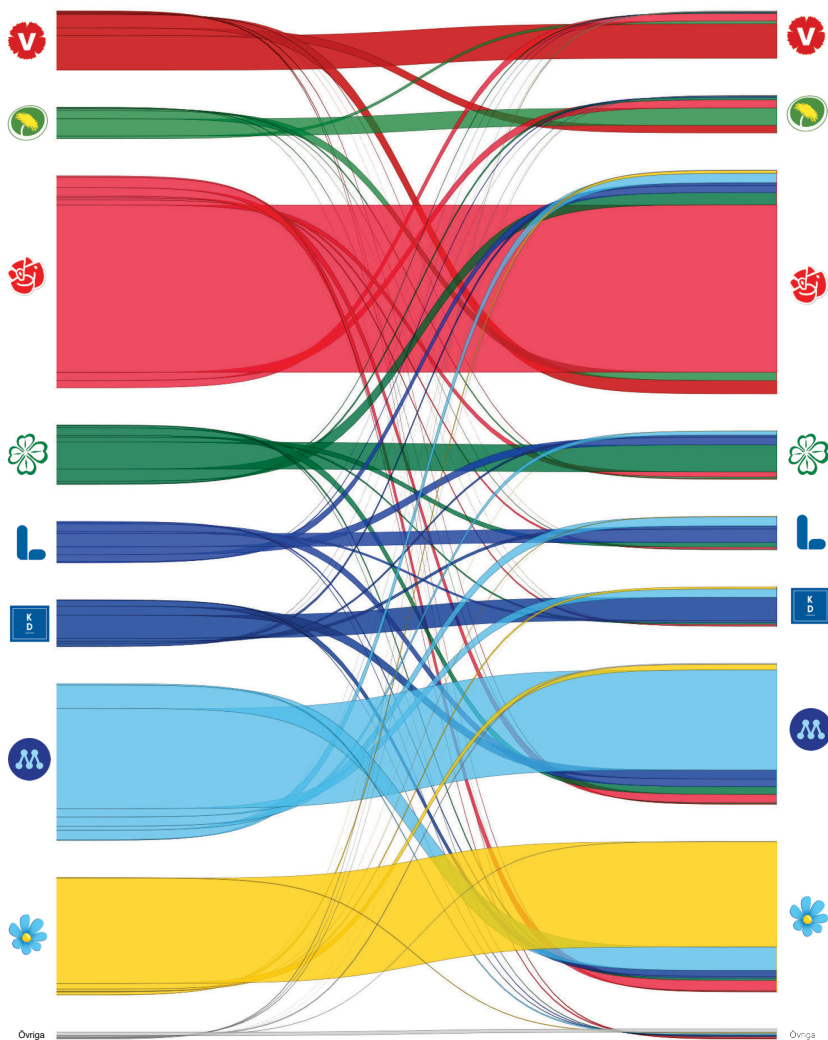
Även om den individuella väljarrörligheten är stor – 34 procent bytte parti mellan 2018 och 2022 – är det en mycket stor del av partibyandet som ”tar ut varandra” och som inte får någon betydelse för styrkeförhållandena mellan partierna. Och många av väljarflödena äger rum mellan partier som är grannar i partisystemet. Alla större väljarrörelser är förstås intressanta att närstudera i sig själva, men samtidigt påverkar många av strömmarna inte de parlamentariska förutsättningarna på ett avgörande sätt. Men en del strömmar har potential att kunna tippa balansen mellan mitten-vänsterpartier och mitten-högerpartier.

Det finns många sätt att visualisera väljarströmmar. Ett vanligt sätt som ger en omedelbar överblick över samtliga strömmar är att använda sig av ett så kallat *sankey-diagram*. Diagrammen är vår bästa visualisering av hur de väljare som röstade i båda valen 2018 och 2022 rörde sig mellan riksdagspartierna (se figur 32.1) och vilka som hade betydelse för kampen om regeringsmakten (se figur 32.2). Ju tjockare streck desto större grupper av väljare. Grunddata är desamma som använts i de två föregående kapitlen.

Diagrammen framhäver ett par huvudresultat som vi också förmedlat i tidigare kapitel. Den första insikten är att det finns en stor grundstabilitet i de svenska väljarnas beteende. De tjockaste strecken i figurerna är den stora grupp väljare – två av tre – som beslutade sig för att rösta på samma parti 2018 och 2022. Den andra insikten är att en betydande del av väljarrörligheten är inom de två ’blocken’. Väljare byter oftast till ett parti som befinner sig ideologiskt nära och inom det egna blocket. Använder vi de nya partikonstellationerna i svensk politik för att beräkna inomblocksrorlighet uppgår den till totalt 21 procent (se kapitel 28). En tredje insikt – som förstärks av de färggranna högermarginalerna i figuren – är att när mandatperioden 2018–2022 väl är över har partierna ärvt många nya väljare från andra partier. Sammansättningen av partiernas väljare har förnyats. Det går till exempel tydligt att se att Sverigedemokraternas väljare 2022 består av en stor grupp tidigare M-väljare och att Socialdemokraterna fått ett betydande tillskott av både M- och C-väljare. Det går också läsa ut från figurerna att en del partier förnyat en mycket stor del av sina väljare. För Liberalerna och Miljöpartiet består närmare hälften av partiväljarna av nya väljargrupper.

Nästa steg i analysen av väljarströmmar är att beskriva mer detaljerat hur stora olika väljarströmmar egentligen är. Vi vill kunna sätta begripliga siffror bakom dem med hopp om att vi får bättre känsla för magnituden i dem. Bakom redovisningar av partiernas andelsmässiga vinster och förluster döljer sig nämligen väljare av kött och blod. För att ge en mer märgfyllt beskrivning av väljarströmmarna mellan valen kommer vi ta fram ett slags balansräkning som visar partiernas nettovinster och nettoförluster omräknat i tusentals väljare (se tabell 32.1). Analysen tar då bättre hänsyn till att det strömmar väljare från och till *alla* partier och att en stor del av partibytena helt enkelt ”tar ut varandra”.

Figur 32.1 Väljarströmmarna 2018–2022 visualiserade.

Källa: Valundersökningarna 2018 och 2022.

Kommentar: I analysen ingår endast de väljare som röstade på ett parti i båda valen 2018 och 2022. Resultaten bygger delvis på minnesuppgifter om röstning 2018, delvis på paneluppgifter om partival 2018 från Valundersökningarnas mellanvalspaneler.

Tabell 32.1 är en bearbetning och utveckling av informationen i tidigare bytarmatriser som presenterades i föregående kapitel. Tabellen läses radvis för ett parti i taget. I kolumnen längst till vänster visas partiernas röstetal vid valet 2018. Minussiffror i tabellen visar att partiet förlorat fler väljare än man vunnit till/från ett annat parti. Plussiffror visar att partiet vunnit fler väljare än de förlorat till/från ett annat parti. Tabellen innehåller också särskilda kolumner för vinster och förluster till kategorierna blankröstare och icke-röstare. Gruppen unga förstagångsväljare är också representerad i tabellen. Av naturliga skäl kan partier bara vinna nya väljare från den gruppen nyfödda väljare.

I en analys av nettorörlighet är varje partis väljarförluster således avräknade från väljarvinsterna. På så vis har vi möjlighet att identifiera de största väljarströmmarna som ägt rum mellan 2018 och 2022 års val räknat i antal väljare, något som kommer att bli viktigt för de uppföljande analyserna av varför väljare bytt parti mellan de två valen. Även om vi räknat om nettoflödena till tusentals väljare är det viktigt att komma ihåg att det fortfarande handlar om skattningar som är behäftade med viss osäkerhet. Storleken på datamaterialet, panelinslaget och den noggranna viktningen gör att tabell 32.1 dock är den bästa tillgängliga beskrivningen av väljarflödena mellan 2018 och 2022 års riksdagsval.⁶¹

Partiernas balansräkning 2022 visar att *Vänsterpartiet* hade mycket få nettovinster från andra partier. Även om tillskottet från gruppen unga förstagångsväljare var +33 000 väljare tappade Vänsterpartiet stort främst till Socialdemokraterna (-58 000 väljare) men även Miljöpartiet (-38 000 väljare).

Socialdemokraternas starka valresultat 2022 utgjordes av nettovinster både från liberala mittenpartier som Centerpartiet (+71 000 väljare) och Liberalerna (+41 000 väljare) men också från Vänsterpartiet (+58 000 väljare). Socialdemokraterna vann också omkring 51 000 nya förstagångsväljare. Att Socialdemokraternas framgång vid valurnorna inte blev ännu större berodde framför allt på nettoförluster till Sverigedemokraterna (-43 000 väljare) men även relativt stora förluster till sofflocket (-17 000 väljare).

⁶¹ Även om vi viktat vår stora bytarmatris mot de officiella valresultaten 2018 och 2022 (med hjälp av så kallad *raking* utförd av statakommandot *ipfweight*) och korrigerat diagonalerna i tabellen mot valresultatet 2018 finns ändå en del avvikelser när vi summerar antal väljare 2022 längst ut i tabellen. Med de stora urval som använts i valundersökningarna 2018 och 2022 är felvisningen dock anmärkningsvärt liten. De genomsnittliga avvikelserna från valresultatet 2022 är bara 0,4 procentenheter. Avvikelserna är som störst när det gäller gruppen icke-röstare 2022 som underskattas i bytarmatrisen. Den huvudsakliga anledningen är att vi i valundersökningarna endast väljer ut personer som är folkbokförda i Sverige, vilket gör att vi missar den relativt stora cirkulära migrationen av svenska röstberättigade medborgare som flyttar till och från Sverige under en mandatperiod. Vi har heller inte kunnat ta hänsyn till att det avlider omkring 360 000 väljare under en mandatperiod. Lejonparten är äldre. Valdeltagandet bland de allra äldsta väljarna över 85 år är dock klart lägre än genomsnittet – omkring 60 procent (SCB 2023).

Tabell 32.1 Partiernas vinster och förluster av väljare 2018–2022 (tusentals väljare)

Partival 2018	2022												Total	
	V	S	MP	C	L	KD	M	SD	Ovr	Blank	Icke-r	1:a		
V	518	-	-58	-38	+2	+1	+1	-5	-5	+4	-2	-2	+33	415
S	1 830	+58	-	+12	+71	+41	+10	+6	-43	-2	-9	-17	+51	1 957
MP	286	+38	-12	-	+5	+3	-1	-2	±0	+5	+1	-2	+11	322
C	558	-2	-71	-5	-	+19	+2	-39	-16	-5	-2	+5	+15	445
L	355	-1	-41	-3	-19	-	+9	+11	-5	-5	-2	-5	+9	293
KD	409	-1	-10	+1	-2	-9	-	-12	-20	-4	-1	-5	+9	346
M	1 285	+5	-6	+2	+39	-11	+12	-	-100	+4	+2	-14	+41	1 219
SD	1 136	+5	+43	±0	+16	+5	+20	+100	-	-3	+1	-2	+33	1 320
Övriga	99	-4	+2	-5	+5	+5	+4	-4	+3	-	±0	-2	+4	103
Blankt	58	+2	+9	-1	+2	+2	+1	-2	-1	±0	-	+2	+1	72
Icke-röstare	961	+2	+17	+2	+5	+5	+5	+14	+2	+2	-2	-	-	1 014

Källa: Officiell valstatistik (www.val.se); Valforskningsprogrammet, Göteborgs universitet; Valundersökningarna 2018 och 2022.

Kommentar: Siffrorna i tabellen är skattningar av storleken på de väljarströmmar som flutit mellan partierna mellan 2018 och 2022 års riksdagsval. De har beräknats på basis av partiernas röstetal 2018 och 2022 och uttrycks i tusentals väljare. Ogiltiga röster har förts till kategorin blankröster. Tabellen läses radvis. Positiva siffror (+) betyder att väljarvinsterna till ett annat parti varit större än väljarförlusterna. Negativa siffror (-) betyder att väljarförlusterna varit större än väljarvinsterna. Kolumnen längst till höger ger en uppskattning av partiets röstetal i 2018 års val som avviker något från det officiella valresultatet. Antalet personer som ingår i bytaranalysen är 11 972. Kolumnen längst till höger visar det uppskattade antalet röster för de olika partierna givet resultatet i bytarmatrisen. Med hjälp av statakommandot *ipfweight* har bytarmatrisen viktats med hjälp av en iterativ viktningprocess så att marginalfördelningarna stämmer med officiella valresultat från valet 2018 och 2022. I analyserna har vi inte haft möjlighet att ta hänsyn till gruppen väljare som avlider mellan 2018 och 2022 års val. I valundersökningarnas urval ingår inte svenskar boende i utlandet, varför effekter av den cirkulära migrationen inte kan uppskattas. Den enskilt största felvisningen är för gruppen icke-röstare. Den uppskattade dryga miljon icke-röstare i tabellen (1 014 tusen väljare) var i själva verket klart större 2022: 1 228 tusen röstberättigade röstade inte i valet. Partiernas förluster till gruppen icke-röstare är totalt sett underskattade men de relativa magnituderna på förlusterna till soffan betraktar vi som tillförlitliga.

Miljöpartiet vann nya väljare främst från Vänsterpartiet (+38 000), gruppen förstagångsväljare (+11 000) och från de liberala mittenpartierna (+8 000). Till övriga partier resulterade väljarutbytet i nettoförluster, i första hand var det till Socialdemokraterna (-12 000).

Centerpartiets nettoförluster var främst till de två stora partierna Socialdemokraterna (-71 000) och Moderaterna (-39 000 väljare). Men Centerpartiet tappade också till Sverigedemokraterna (-16 000). Väljarvinster från Liberalerna (+19 000) och från gruppen förstagångsväljare (+15 000) kunde inte kompensera förlusterna.

Liberalerna nettovann väljare från andra högerpartier som Moderaterna (+11 000) och Kristdemokraterna (+9 000) men förlorade desto fler väljare till Socialdemokraterna (-41 000) och Centerpartiet (-19 000).

Kristdemokraterna led nettoväljarförluster till främst Sverigedemokraterna (-20 000), men även till Moderaterna (-12 000), Socialdemokraterna (-10 000) och Liberalerna (-9 000). Övriga väljarutbyten var så pass små att de resulterade i plus minus noll för partiets röstetal.

Moderaternas balansräkning rymmer stora nettoförluster till Sverigedemokraterna på omkring 100 000 väljare. Moderaterna hade ett positivt utbyte av väljare med Centerpartiet (+39 000) och Kristdemokraterna (+12 000) men tappade också väljare till Liberalerna (-11 000).

Sverigedemokraterna nettovann från många andra partier men som vanligt främst från Moderaterna (+100 000) och Socialdemokraterna (+43 000 väljare).

Väljarvinsterna var noterbara men mindre även från Kristdemokraterna (+20 000) och Centerpartiet (+16 000).

Resultatet för gruppen *icke-röstare* visar om väljarna har mobiliserats eller demobiliserats till/från olika partier. Minustecken betyder i det här sammanhanget att ett parti har kunnat förmå tidigare icke-röstande väljare att rösta på dem i 2022 års val. Väljarrörelserna är den här gången negativa vilket speglar att valdeltagandet minskade mellan 2018 och 2022 års val. Det var den här gången Socialdemokraterna och Moderaterna som tappade flest väljare till sofflocket (-17 000 respektive -14 000 väljare (se tabell 32.1).

I tabell 32.2 sammanfattar vi de femton största nettoväljarströmmarna mellan valen 2018–2022. Resultaten är hämtade direkt från tabellen 32.1. Vi har valt att inte ta med partiernas vinster från grupper första-gångsväljare på topplistan eftersom alla partier nettovinner från den gruppen. Topp tre-strömmarna har det gemensamt att de är inomblockrörelser som inte direkt påverkade balansen mellan mitten-vänsterpartierna och mitten-högerpartierna. Strömmarna från Moderaterna till Sverigedemokraterna (100 000), från Centerpartiet till Socialdemokraterna (71 000) eller från Vänsterpartiet till Socialdemokraterna (58 000) påverkade inte vilket regeringsunderlag som gick vinnande ur valet 2022.

Tabell 32.2 De sexton största nettoväljarströmmarna 2018–2022 (antal väljare)

Rank	Väljarström	Uppskattat antal väljare	Sida som nettovinn
#1	Moderaterna till Sverigedemokraterna	100 000	–
#2	Centerpartiet till Socialdemokraterna	71 000	–
#3	Vänsterpartiet till Socialdemokraterna	58 000	–
#4	Socialdemokraterna till Sverigedemokraterna	43 000	●
#5	Liberalerna till Socialdemokraterna	41 000	●
#6	Centerpartiet till Moderaterna	39 000	●
#7	Vänsterpartiet till Miljöpartiet	38 000	–
#8	Kristdemokraterna till Sverigedemokraterna	20 000	–
#9	Liberalerna till Centerpartiet	19 000	●
#10	Socialdemokraterna till Soffan	17 000	●
#11	Centerpartiet till Sverigedemokraterna	16 000	●
#12	Moderaterna till Soffan	14 000	●
#13	Miljöpartiet till Socialdemokraterna	12 000	–
#14	Kristdemokraterna till Moderaterna	12 000	–
#15	Moderaterna till Liberalerna	11 000	–
#16	Kristdemokraterna till Socialdemokraterna	10 000	●

Källa: Valforskningsprogrammet, Göteborgs universitet: Valundersökningen 2018 och 2022.

Kommentar: Underlaget till tabellen är hämtat från tabell 32.1. Röda prickar visar nettoströmmar som var vinster för mitten-vänsterpartierna V-MP-S-C. Blåa prickar visar nettoströmmar som var vinster för mitten-högerpartierna (L-KD-M-SD).

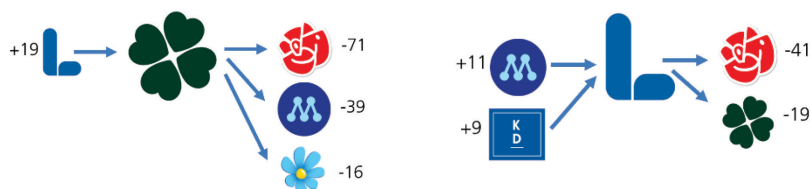
Sett till striden mellan *team Andersson* och *team Kristersson* var det framför allt strömmarna från Socialdemokraterna till Sverigedemokraterna (43 000 väljare) och från Centerpartiet till Moderaterna (39 000 väljare) som var störst och mest utslagsgivande. De båda strömmarna är ungefär dubbelt så stora som väljarströmmen från Liberalerna till Socialdemokraterna (41 000). Längre ned på listan tar de blåa och röda nettovinsterna till stor del ut varandra.

Topplistan över de största nettoväljarströmmarna 2018–2022 kommer vara vägledande i våra fortsatta analyser av förklaringar till varför väljare byter parti. Det gäller särskilt de strömmar som fick betydelse för balansen mellan det blåa och röda laget i valet 2022.

De liberala mittenpartiernas nettovinster och nettoförluster är härvidlag särskilt intressanta eftersom dessa partier gjort två helt skilda vägval efter Januariavtalet bröts vid midsommartid 2021 (se figur 32.3). Resultaten, hämtade från tabellen 32.1, visualiserar vad vi redan sett, att Centerpartiet fick påfyllning från Liberalerna men tappade också stora grupper av väljare till främst Socialdemokraterna men också till Moderaterna och Sverigedemokraterna. Grafen visar också hur Liberalerna fick stöd från Moderaterna och Kristdemokraterna men också att utflödet av väljare till den andra sidan av politiken Socialdemokraterna och Centerpartiet var klart större.

Räknar man ihop Socialdemokraternas väljarvinster från mittenliberala partier så blir det närmare 112 000 väljare – sett historiskt är det en anmärkningsvärd väljarström med tanke på att Socialdemokraterna ofta har utmålats som huvudmotståndare för liberala partier. Det är en betydande ström av väljare som förstärker den ideologiska sammansättningen på gruppen Socialdemokratiska väljare. Närmare var tionde Socialdemokrat är en väljare som i valet 2018 röstade på Centerpartiet eller Liberalerna (jfr tabell 31.1).

Figur 32.3 Största nettovinster och nettoförluster för Centerpartiet och Liberalerna mellan 2018 och 2022 års val (tusentals väljare)

Källa: Valundersökningarna 2018 och 2022

Kommentar: Uppgifterna om nettovinster- och nettoförluster är hämtade från tabellen 32.1.

Sverigedemokraternas väljare

Frågan om varifrån Sverigedemokraterna tagit sina många nya väljare väcker alltid ett särskilt intresse. Det beror förstås på partiets obrutna framgångar i nationella val. Inget annat parti vi känner till har lyckats öka sitt röstetal i varje val under en trettiofem årsperiod, sedan bildandet 1988. Med valundersökningarnas panelstudier i ryggen kan vi undersöka utvecklingen i ett historiskt perspektiv. Valet 2006 är det första valet där SD var ett tillräckligt stort parti för att kunna sårredovisas i våra bytarmatriser (se tabell 32.3).

Det återkommande mönstret är att det är de två stora partierna, Socialdemokraterna och Moderaterna, samt gruppen icke-väljare som varit huvudkällan till SD:s nya väljare i de senaste fyra riksdagsvalen. Samtidigt är det viktigt att lyfta

fram att profilen för SD:s nya väljare ser olika ut i olika val (se tabell 32.3). Vid valet 2006 kom de nya SD-väljarna huvudsakligen från rödgröna partier, främst Socialdemokraterna (+17 000 väljare). Mellan 2006 och 2010 års val fick SD flest nya väljare från Socialdemokraterna (+27 000), från 1:a-gångsväljare (+25 000) och från gruppen icke-röstare (+21 000). Vid valet 2014 kom huvuddelen från Moderaterna (+163 000), Socialdemokraterna (+95 000) och, igen, gruppen icke-röstare (+53 000). Vid valet 2018 var partiets positiva väljarutbyte med Moderaterna (+103 000) något större än med Socialdemokraterna (+82 000).

Tabell 32.3 Antal väljare som Sverigedemokraterna nettvunnit (+) respektive nettoförlorat (-) i riksdagsvalen 2006–2022 (tusentals väljare).

	V	S	MP	C	FP/L	M	KD	FI	ÖVR	Icke-röstare	Blank-röstare	1:a-gångsväljare
2002–2006	+5	+17	+10	±0	+2	±0	±0	–	±0	+5	+17	+12
2006–2010	+3	+27	+3	+15	+3	+18	±0	+12	+3	+21	–3	+25
2010–2014	+4	+95	+8	+27	+42	+163	+27	±0	–4	+53	+8	+25
2014–2018	+11	+82	+6	+13	+7	+103	–2	+2	+2	+8	+5	+49
2018–2022	+5	+43	0	+16	+5	+100	+20	–	–3	+1	–2	+33
Totalt	28	264	27	71	59	384	45	14	–2	88	25	144

Källa: Valforskningsprogrammet, Göteborgs universitet.

Kommentar: Resultaten är hämtade från svenska Valundersökningar 2002–2022. Skattningarna för antalet väljare är beräknade med hjälp av data från Valundersökningarnas så kallade rullande tvåvalspaneler där samma väljare återkontakts vid två efter varandra följande val. Antalet svarande för de olika bytarmatriserna som ligger till grund för skattningarna är: 2006 (n=3 082), 2010 (n=2 459), 2014 (n=2 015), 2018 (n=9 014) och 2022 (n=9 262). I de här analyserna har minnesdata kombinerats med paneldata för att öka säkerheten i skattningarna. Observera att även om skattningarna är omräknade till tusentals väljare så handlar det fortfarande om urvalsskattningar med felmarginaler. Analyser av alla väljarströmmar till- och från samtliga partier, gruppen icke-röstare, blankröstare och förstagångsväljare finns redovisade i sin helhet i de återkommande böckerna om svenskt väljarbeteende, se till exempel Oscarsson & Holmberg (2013, 2016) eller Oscarsson (2020).

Slutligen, och som redan presenterats, kom Sverigedemokraternas nettovinst 2022 främst från Moderaterna (+100 000 väljare), följt av Socialdemokraterna (+43 000) och förstagångsväljare (+33 000). I ”tävlingen” om vilket av partierna Socialdemokraterna eller Moderaterna som bjudit på flest SD-väljare genom åren finns det alltså en tydlig vinnare under perioden 2002–2010 (Socialdemokraterna) och en lika tydlig vinnare under perioden 2010–2022 (Moderaterna). Totalsegraren i kategorin nettoväljarförluster till Sverigedemokraterna är Moderaterna som nettoförlorat ett klart större antal väljare till Sverigedemokraterna (384 000 väljare) än Socialdemokraterna (264 000) under perioden 2002–2022.

Beräkningarna av partiernas nettovinst och nettoförluster för med sig insikter om att det mellan två val flyter väljare till och från alla partier. I ett så stort datamaterial som vi har tillgång till finns det med något enda undantag svarande väljare representerade i varje cell i våra bytarmatriser. Det som så småningom utkristalliseras som ett partis röstetal är resultatet av en balansräkning där partiet förlorat väljare till alla andra partier och vunnit väljare från alla andra partier. En del strömmar är förstås större och mer utslagsgivande än andra. Som vi sett i många tidigare analyser (jfr Oscarsson, 2020) utgörs de största och politiskt mest

betydelsefulla strömmarna av väljare som gjort relativt korta resor i det ideologiska landskapet. När väljarna byter parti är det generellt sett inte några långa ideologiska förflyttningar det handlar om.

Den största väljarströmmen 2018–2022 flöt från Moderaterna till Sverigedemokraterna (100 000 väljare).

Centerpartiet vann väljare från Liberalerna men tappade väljare till de tre stora partierna (S, SD, M).

Liberalerna tappade betydligt fler väljare till mitten-vänsterpartier än vad de vann från mitten-högerpartier.

Moderaterna har tappat fler väljare till Sverigedemokraterna än något annat parti, totalt 384 000 väljare sedan 2002.